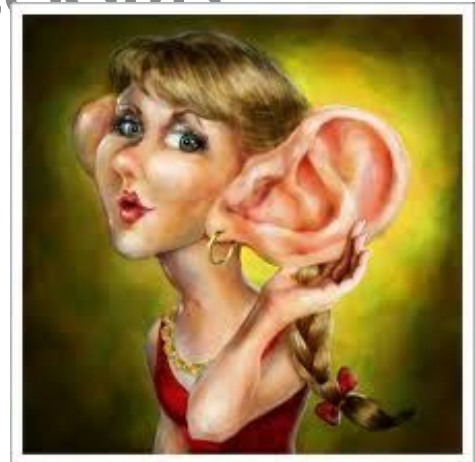

11-12 klasėje skaityti kūriniai

Autoriai, kūriniai, temos,
problemos, idėjos, kontekstas

Viduramžiai (

- Priėmusi krikštą Lietuva išeina iš bevardės epochos, sakytume, pradeda savo istoriją, prasiskleidžia uždanga į 1009 m. lietuvių visuomenę.
- Viduramžių diplomatinės raštijos žanrai: laiškai, donacijos, popiežiaus bulės.

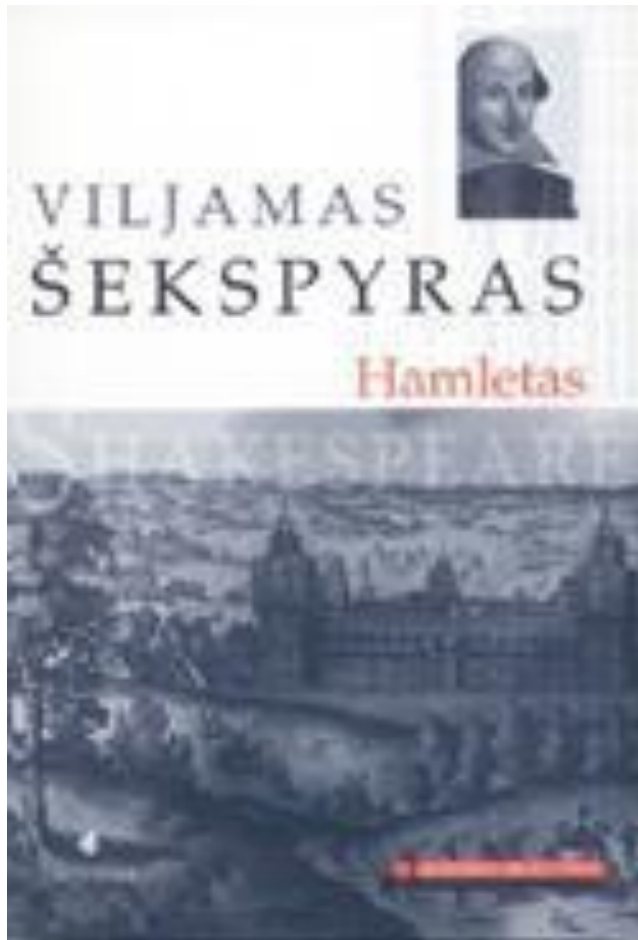
- Vienas svarbiausių yra Mindaugo 1254 m. kovo 12 d. aktas lotynų kalba, kuriuo skelbiama, kad įkuriama Lietuvos vyskupystė. *Sutarčių tekstai buvo rašomi rusėnų, vokiečių ir lotynų kalbomis.*
- Vytauto, Gedimino ir Jogailos laišakai, kuriuos jie diktavo lietuviškai, o vertėjas rašė vokiškai.

Renesansas (XV-XVIa.)

- Dēmesys pasaulietiniam gyvenimui, humanistinēms idējoms, kūrybinei saviraiškai.
- Siekia kurti dvasingą meną.
- Populiarus sonetas (meilės eilėraštis). Prozoje –satyros.
Dramaturgija(komedija-improvizacija).

Viljamas Šekspyras

Drama „Hamletas“ (~1600 m.)

- **Hamletas** – Danijos princas, nužudyto karaliaus sūnus, sielvartaujantis dėl tėvo mirties ir besistengiantis atkeršyti dėdei Klaudijui.

Temos

- Teisingumo ir keršto troškimas,
- blogio išsikerojimas,
- pasaulio nuopuolis,
- gyvenimo prasmės nebuvimas,
- nusivylimas pasauliu, žmogumi,
- visagalė mirtis.

Problemos

- Ar reikia kovoti už savo tiesas, įsitikinimus, principus, o gal pasiduoti likimui, aplinkybėms?
- Ar įmanoma įveikti blogį ir atkurti gėrį?
- Ar verta grumtis su aplink tvyrančiu blogiu ir paaukoti savo gyvybę?
- Ar įmanoma pasipriešinti beprasmybei ir išsaugoti vertybes?

Renesansas LDK (XVIa.)

- Reformacija pažadino Lietuvą iš kultūrinio sąstingio, suaktyvino raštiją.
- Vyrauja reformacija.
- Lietuvos metraščiai – istoriniai pasakojimai. Trumpais sąvadas – Vytauto valdymo laikai. Vidurinysis ir Platusis- mitai apie Palemoną. Pirmoji LDK istorija.

Mikalojus Husovianas

“Giesmė apie stumbrą”

- Dvaro poetas.
- Šis kūrinys – *pirmasis iškilus literatūrinis bandymas* Europai pristatyti Lietuvą ne tik kaip lygiavertę krikščioniškosios Europos dalį, bet ir kaip išskirtinį Vakarų kultūros šiaurinį frontą, ginantį Europą nuo kitatikių ir saugantį jos identitetą.

“Giesmė apie stumbrą”

- Vaizduojama ne tik turtinga ir klestinti gamta bei stiprūs žmonės, bet ir istoriniai Lietuvos motyvai.
- Vaizduodamas Vytauto Didžiojo valdymo laikus, Husovianas Lietuvą pasauliui pristatė kaip tvirtos, patikimos, gerai valdomos valstybės pavyzdį, sukūrė vieną pirmųjų renesansinių idealaus valdovo portretų.

- Atšiauri gamta užaugina ne tik mirtinai pavojingus žvėris, bet ir jų vertus priešininkus žmones, kuriems joks priešas nebaisus.
- *Vytautas Didysis* aukštinaamas už tvirtą būdą, drąsą, teisingumą. “*Didis gerbėjas taikos ir ugingas karo žibintas?*”

Mykolas Lietuvis

- *“Apie totorių, lietuvių ir maskvėnų papročius”* - publicistinis polemiskis traktatas, dedikuotas Žygimantui Augustui.
- Peikia lietuvius už ydingą, korumpuotą teismų sistemą, negebėjimą surinkti mokesčius, už tai, kad lietuviai aptingę, išlepę, išpuikę, linkę į prabangą, įvairius malonumus, girtuoklystę ir visi galvoja tik apie savo naudą.

- Maskvēnai ir totoriai pranoksta lietuvius savo darbštumu, taupumu, santūrumu, drąsumu ir kitomis dorybėmis, kurios padeda stiprinti valstybę.
- Svarbiausias ginamas idealas – stipri valstybė.
- *Idealus pilietis tas, kuris kaip įmanydamas stengiasi, kad valstybėje būtų gera gyventi visiems.*

Jonas Radvanas “Radviliada”

- *Lietuvos Vergilijus.*
- Panegirika Radvilai Rudajam.
- Didiko patrioto, Tėvynės gynėjo idealas.
- Veikėjai: Radvila, Mūsajās (mokytojas).
- “Miegot ant šlovės svetimos – negarbinga”.
- Priekaištauja bajorams dėl išlepimo ir pasipūtimo.
- Sukūrė LDK, kaip didelės valstybės, “įžymiosios Lietuvos”, mitą.

Mikalojus Daukša

- Žemaitijos vyskupo kanauninkas.
- Švietėjas, humanistinių idėjų skelbėjas, kovotojas už gimtosios kalbos teises.
- “Postilė”, lenkiškai parašyta “Prakalba į malonųjį skaitytoją” - lietuvių kalbos teisių gynimo manifestas.
- Gimtoji kalba- didžiausia tautos vertybė.
- Smerkia didikų sulenkėjimą.

- “Ne žemės derlumu, ne drabužių skirtingumu, ne šalies gražumu, ne miestų ir pilių tvirtumu gyvuoja tautos, bet išlaikydamos ir vartodamos savo kalbą.”
- “Kalba yra bendras meilės ryšys, vienybės motina, pilietiškumo tėvas, valstybės sargas.”

Barokas (XVII – XVIIIa. IIp.)

- **Literatūrai būdinga:** disonansai, kontrastai, fantazijos ir religinės mistikos derinimas su humoru ir buitiškumu, alegorizmo - su natūralistiniais makabriniais elementais. Baroko literatūra įteisino parodaksalų mąstymą, dėmesį žmogaus egzistencijos, mirties problemoms.
- “Pasaulis – tai teatras”.

Barokas LDK. M.Sarbievijus

- Poetas (1595-1640) Šlovino Lietuvą.
- Mokėsi iš Horacijaus kūrybos. Įkvėpimo sėmėsi iš Biblijos (“Giesmių giesmė”)
- M.K.Sarbievijus, lotyniškai rašęs Vilniaus akademijos auklėtinis, – popiežiaus Urbono VII premijos laureatas.
- Labai religingas.

- Sarbievijus ***Apie tai, kad valdovus labiausiai puošia nuosaikus būdas***
- Svarbi vieta Sarbievijaus kūryboje atiteko likimo, lemties aprašymui.
- Žmogus nevaldo savo gyvenimo.
- Mirtis – neišvengiama lemtis (“Urna – visų dalykų matas.”)
- Tikrieji turtai slypi žmogaus sieloje.

Švietimo amžius (Apšvieta. XVIIIa.)

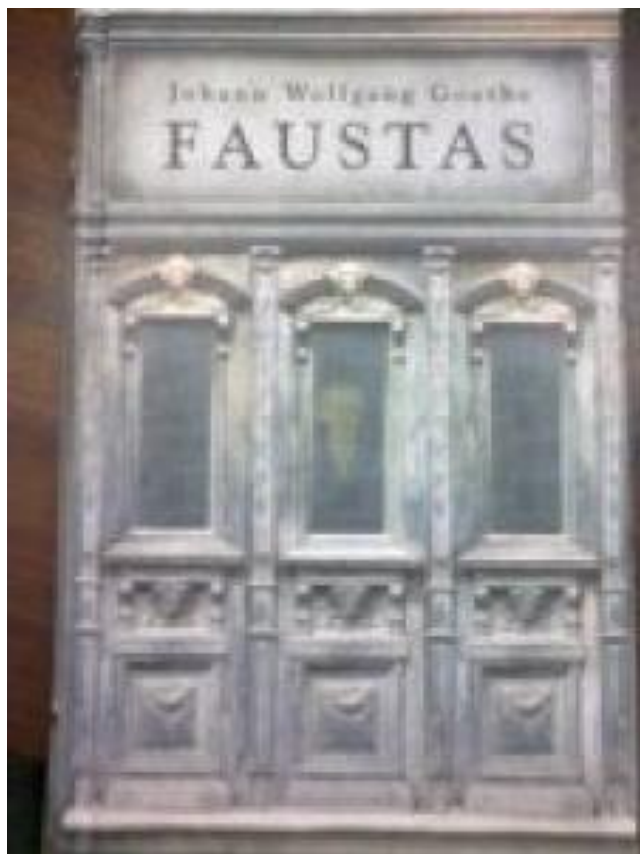
- Optimistinis požiūris į ateitį.
- Didelis dėmesys švietimui, lavinimui.
- Mąstytojai siekia būti naudingi visuomenei.
- Pirmoji prancūzų enciklopedija.
- Naikinti luomų skirtumus. Laisvė, lygybė, tolerancija. Visi lygūs prieš įstatymus.
- Gamta žmones sukūrė lygius. *“Atgal į gamtą.”*
- Valstiečiai tapo pripažinti visuomenės nariai.

Apšvietos literatūra

- Pajuokiamos visuomenės ydos, mokoma geras pavyzdžiais.
- Romano žanro populiarumas.
- Dėmesys žmogaus santykiui su aplinka.
- “Audros ir veržimosi” sąjūdis: klausyti širdies balso, įkvėpimo semtis iš tautosakos.
- Maištingi herojai, kovojantys už idealus.

Johanas Volfgangas Gėtė

Drama „Faustas“ (I d.-1808 m., II d.-1831m.)

- **Faustas** – mokslininkas, nerimstantis ieškotojas, sudaręs sutartį su **Mefistofeliu**, kad šis jam padėtų įminti būties paslaptis ir Faustas galėtų pasijusti nurimęs ir laimingas.

Temos

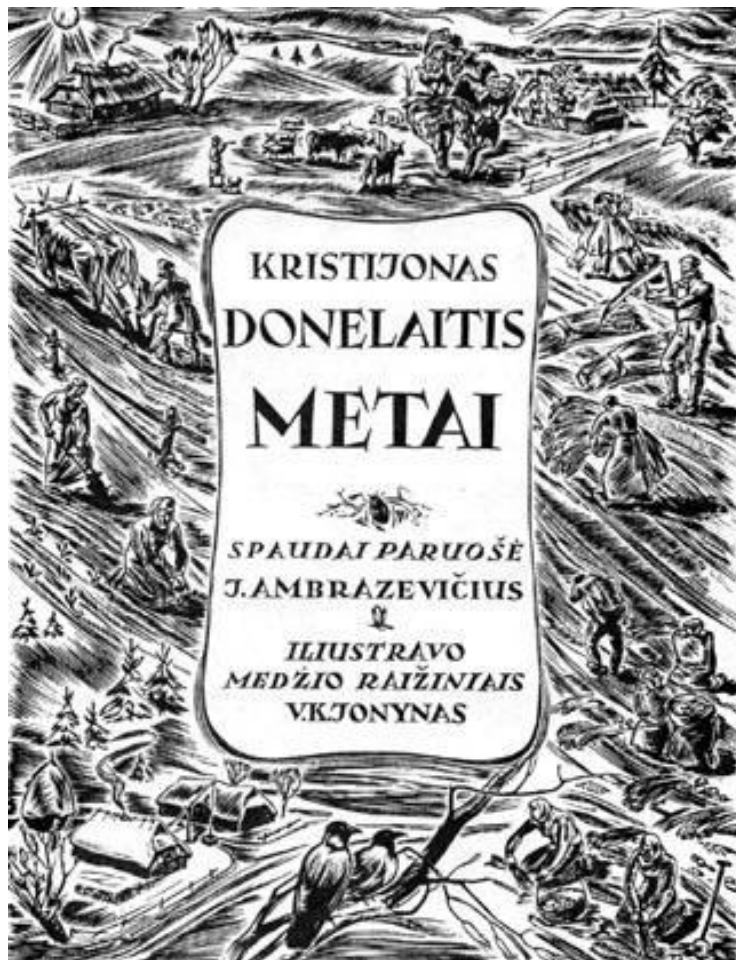
- Žmogus – mąstanti, ieškanti būtybė, nors ir klystanti.
- Nusivylimas mokslo pasiekimais, bandymas įminti gyvenimo prasmės klausimus, pažinti tai, kas nepažinu paprastam žmogui.
- Žmogaus gyvenimas – nuolatinė veikla, pažinimo siekimas.

Problemos, idėjos

- Ar žmogaus galimybės ribotos?
- Ar įmanoma patirti žmogiškosios būties pilnatvę?
- Ar verta dėl mokslo aukoti save?
- Visiškos tiesos ir galutinio tikslo niekada negalima pasiekti, tačiau gyvenimas nepraeina veltui, jei nuolat sieki savo tikslų, pažinimo, ieškai, užsiimi kūrybine veikla.

Kristijonas Donelaitis

Poema „Metai“ (1818 m. išleido L.Rėza)

- Vaizduojami XVIII a. Mažosios Lietuvos būrų darbai, papročiai, būrų santykiai su ponais, lietuvių su kitataučiais. Teigiami veikėjai - Pričkus, Selmas, neigiami - Slunkius, Pelėda, Plaučiūnas, Dočys.

- Svarbiausias jo **kūrybos faktorius – tikrovė.**
- **Baroko** ženklai : grubūs posakiai, vulgarūs žodžiai, požiūris į Dievą, kaip į sutvėrėją, kaip duotybę (mes turime elgtis taip, kaip sutverta). **Klasicizmo** ženklai: keturių metų laikų forma, didaktiškumas. **Švietimo** epochos ženklai: lietuviškų tradicijų gynimas, noras pamokyti, paaiškinti, patarti, kaip ūkininkauti ir tvarkyti gyvenimą, sveiko proto tradicija, darbštumo išskėlimas.
- **Vaizdavimo objektas:** XVIII a. būrų gyvenimas, jų darbai, buitis, papročiai, tradicijos, tarpusavio santykiai, santykiai su ponais, su kitataučiais.

Temos

- *Artimas žmogaus ir gamtos santykis: gamta, nuo kurios priklauso darbų ciklas, žemdirbio sąmonėje sudvasinama.*
- *Gamta yra žmogaus mokytoja, egzistuoja kaip amžinas laiko ratas, pereinantis 4 ciklus.*
- *Valstietiško darbo, žmogaus triūso išaukštinimas, tingumo, neveiklumo smerkimas.*

Problemos, idėjos

- Žmogus yra gamtos dalis, atsiskyręs nuo žemės ir nuo ją dirbančios bendruomenės, tiesiog prarastų egzistencijos pagrindus, paneigtų Dievo nustatytą tvarką.
- Žemės žmogus yra bendruomeninis, kolektyvinis, jis neturi atskiro gyvenimo.

Problemos, idėjos

- Dirbantis žmogus jaučiasi esąs prasminga pasaulio dalis.
- Būrai akcentuoja lietuviškumo vertę ir kritiškai žvelgia į svetimtaučius.

Romantizmas

Antanas Baranauskas

(1835– 1902)

- Drausmingas (susikūrė elgesio taisykles), meldėsi gimtąja kalba, “kad atsiminčiau , jog esu lietuvis.”
- Seinų vyskupas, pirmas prabilo
- „**Anykščių šilelis**“. Poema. (Parašyta 1858-1859, kad įrodytų lietuvių kalbos grožį)
- **Tema:** Lietuvos gamtos grožis.
- **Problemos:** Lietuvos gamtos grožio nykimas.

Stiliaus savitumas

- Gamtos grožio poetizavimas, dabarties ir praeities priešprieša, kontrastas. Miškas lyginamas su lietuvio būdu, Anykščių šilelio likimas tarsi visos Lietuvos likimo metafora. Žvilgsnis į šilelį – nuo apačios į viršų, garsai – nuo pumpuro skleidimosi iki triukšmo

Realizmas. Vincas Kudirka (1858–1899)

- Poezija („Tautiška giesmė“, „Varpas“, „Labora“ ir kt.
- **Temos:** tautinio atgimimo skatinimas.
- Apsakymai (satyros): „Viršinkinai“, „Lietuvos tilto atsiminimai“.
- **Temos:** smerktinų carinės priespaudos valdininkų ir reiškinių išjuokimas.
- Stiliaus savitumas: satyriškas, ironiškas ydingų visuomenės reiškinių vaizdavimas.

Jonas Mačiulis

Maironis (1862–1932).

- Tautinio atgimimo poetas.
- Kunigų seminarijos rektorius.
- Principingas, reiklus, dalykiškas, atkakliai siekiantis tikslų, išsilavinęs. “Jo asmenybė visada žavėdavo. Buvo paprastas”.
- Nusiminė, nes nepasiekė vyskupo pareigų, nors manė nusipelnęs jų. Jautėsi neįvertintas. “Be garbės ir be vardo tėvynėj laisvoj” (eilėraštis “Skausmo skundas”)

Kunigas ir poetas

- Jo kūryboje iš žmogaus reikalaujama dvasinio tobulėjimo, grūdinimosi.
- Gyvenimas kaip auka.
- Nuo Maironio prasideda lietuviškos lyrikos istorija. Nubrėžė ribą tarp poezijos ir lyrikos. Sukūrė soneto, baladės, satyros klasikines formas.

- **Temos:**

1. Kūryba, jos likimas “Taip niekas tavęs nemylės” – įkvėpimo šaltiniai: meilė tėvynei; “Poezija” - estetinis išgyvenimas. Svarbi poeto misija: raminti ir guosti, bei vienyti, kelti tautą. *Romantizmo bruožas – poetas pranašas.*
- 2. Tėvynės paveikslas (grožis, gamta). “Kur bėga Šešupė”, “Nuo Birutės kalno”.
- 3. Tautos istorija, tėvynės likimas “Trakų pilis”, “Aš norėčiau prikelti”.

- 4. Tautinis atgimimas. Tėvynės ateitis priklauso nuo pačios tautos. Reikia ryžto, susipratimo. *Romantizmo bruožas – tėvynės meilės galia, jausmo galia.* “Užtrauksim naują giesmę, broliai”. *Meilė tėvynei – darbas, kova.*
- Meilę tėvynei galima įrodyti auka, ištikimybe vertybėms. “Pasitikėjimas savimi”, “Oi neverk, matušėle”.

Jonas Biliūnas (1879-1907)

- Pasipriešino tėvų valiai – neteko paramos.
- Besimokydamas Liepojoje subūrė studentų lavinimo būrelį, rūpinosi savišvieta, skatino puoselėti gimtąją kalbą, domėtis kultūra ir istorija.
- Palaikė nacionalinį pasipriešinimą carizmui, įsitraukė į socialdemokratų judėjimą, kovojantį už lygybę, prieš socialinę neteisybę.

- Mirė Zakopanėje nuo džiovos.

Kūryba.

- Vienas esminių lietuvių tautos gelbėjimosi būdų – švietimas.

1. Publicistikoje kritikuoja “maskolių” valdžią, skatina lietuvius inteligentus burtis pagerinti tautos laisvę, ekonomiką.

2. Proza.

- **Literatūros tikslas** – mokyti jautrumo, žadinti grožio ir gėrio jausmą, atskleisti tikrovę.

Lyrinio pasakojimo pradininkas.

- Dėmesį sutelkė į vidinį konfliktą.
- Kalbėjimo būdas primena išpažintį.
- Svarbi prozos savybė – psichologiškumas (gilinasi į veikėjų vidinį pasaulį, išgyvenimus).
- Vadovaujamasi humanizmo principais, krikščioniškomis vertybėmis.
- **Idėja** – pasigailėk silpnojo.
- **Veikėjas** – nors nereikalingas, tačiau išsaugojęs drovios savigarbos jausmą, krikščionišką gerumą, mąstantis, giliai išgyvenantis.

Idėjos

- Moralinės vertybės (gerumas, atlaidumas, ištikimybė, pagarba senatvei, sąžiningumas) yra aukščiau gyvenimo praktiškumo, materialumo ir jos amžinos.
- Skausminga žmogaus patirtis padeda geriau suprasti ir atjausti kitus.
- Vyraujanti moralinė nuostata – gailėtis nelaimingo ir atleisti netgi skriaudėjui.

Jonas Biliūnas

Apysaka „Liūdna pasaka“ (1907 m.)

- **Juozapotos** gyvenimo istorija – vyras Petras 1863 m. išėjo į sukilimą, buvo suimtas ir pakartas. Juozapota po stiprių išgyvenimų sunkiai suserga, pagimdo negyvą kūdikį ir išprotėja.
- Juozapotos šeimos likimas atspindi tautos likimą sukilimo metu.
- Žmonių - vergų įvaizdis. Trokštama išsivaduoti iš carinės Rusijos priespaudos.
- Dėl laisvės ir lygybės galima pasiaukoti.

Šatrijos Ragana (1877-1930)

- Rašytoja, lyrinės psichologinės prozos pradininkė lietuvių literatūroje, vertėja, pedagogė, labdarė, nacionalinio judėjimo dalyvė.
- Bajoriškos kilmės, religinga..
- Nuostatos: tarnauti tėvynei ir žmonėms, šviesti, lavinti.
- Kūrinių centre – senas dvaras ir dvarininkai, kurie šviečia, moko, o ne engia.

Apsakymas/ novelė “Irkos tragedija”

- **Temos:** Trapaus vaiko pasaulio būsenos, nuotaikos ir jausmai.
Problemos: tėvų ir vaikų santykiai, vaiko vienatvė.

Apysaka „Sename dvare“ (1922 m.)

- Tai pasakojimas *apie XIXa. II pusės Lietuvos dvarą*. Apysakos pagrindą sudaro vienos Žemaitijos dvarininkų šeimos gyvenimas, jos kasdienė buitis, bendravimas su kitais žmonėmis, pramogos, dvasiniai interesai ir polėkiaiai.
- Dvaras yra tarsi *paskutinė senųjų tradicijų ir nykstančios kultūros sala naujos dvasios ir naujų idėjų jūroje*, sala, kuri pamažu grimzta, negalėdama naujosios dvasios priimti ir ja gyventi.

Senasis dvaras kūrinyje iškyla kaip *demokratiškumo simbolis*, kaip daugelio etinių ir estetinių vertybių šaltinis, kaip gražiausių svajonių ir polėkių prisiminimas.

- Dvaro aplinka ir gamta išreiškia veikėjų būsenas.
- Romantinė pasaulėjauta.
- Dvaras vaizduojamas mamatės ir jos dukters **Irusės** akimis.
- **Mamatė** – dvaro ponija, trijų mažų vaikų mama, vargšų globėja ir užtarėja, mokytoja, padėjėja, savitos dvasios moteris. Turtingo dvasinio pasaulio. Jai gyvenimas sunki tarnystė. Apmąsto būties klausimus.
- Į žmogų žvelgiama doroviniu aspektu.
- Vaizduojama tradicinio dvaro griūtis (bajorai nutautėja).

Temos

- XIX a. II pusės dvarininkų gyvenimas,
- iš dvaro sklindanti knygos ir rašto šviesa,
- dvasinio pasaulio turtingumas,
- dvasingumo ir materialumo priešprieša,
- jausmo ir proto kova.

Idėjos

- Motinos vaidmuo yra ypatingas – ji auklėja ir augina žmogų. Privalu, kad motina darytų vien teigiamą įtaką. Dorovingai ir kryptingai neauklėjantys savo vaikų tėvai pasmerkia juos beprasmiškam gyvenimui.
- Laiminga ta šeima, kurioje tėvų ir vaikų santykius sieja meilė ir turimi tvirti, iš gilaus vidinio prisirišimo bei pagarbos pripažįstami autoritetai.
- Žmogus turi gyventi santarvėje su savo siela.

Realizmas, neoromantizmas

Vaižgantas (1869-1933)

- **Vaižgantą** vadino Lietuvos visuomenės nuotaikų barometru, didžiausiu moraliniu autoritetu.
- Tautos atgimimo skelbėjas ir puoselėtojas, „deimančiukų rinkėjas“ .
- „Rašytojui rūpi parodyti liaudies žmogaus prigimties turtingumą , liaudies etinių principų aukštumą, tą „būdo švelnumą ir širdies gerumą“, kuris, Vaižganto manymu, sudaro būdingiausią lietuvių etninio charakterio bruožą“ (V.Zaborskaitė)

- **Temos:** tautos gyvybingumo, kultūrinio atgimimo vaizdavimas.
- ***Stiliaus savitumas.*** Pasakotojas nuolat įsiterpia į įvykius tarsi paties autoriaus atitikmuo.
- Vaižgantas „dėdes ir dėdienes“ vadina socialiniais tipais šeimoje (jie tarsi samdiniai, negaunantys algos).

“Dėdėš ir dėdienėš”. Veikėjai (I)

- **Severja**, turtingiausia Vaižganto moters charakteris, aprėpia visus svarbiausius moteriškumo variantus: *mergaitėš skaistumą, drumsčiantį meilėš budimą, fizinėš meilėš išgyvenimus, moterišką globos jausmą, motinystėš instinktą, moters vienišėš dalią.*

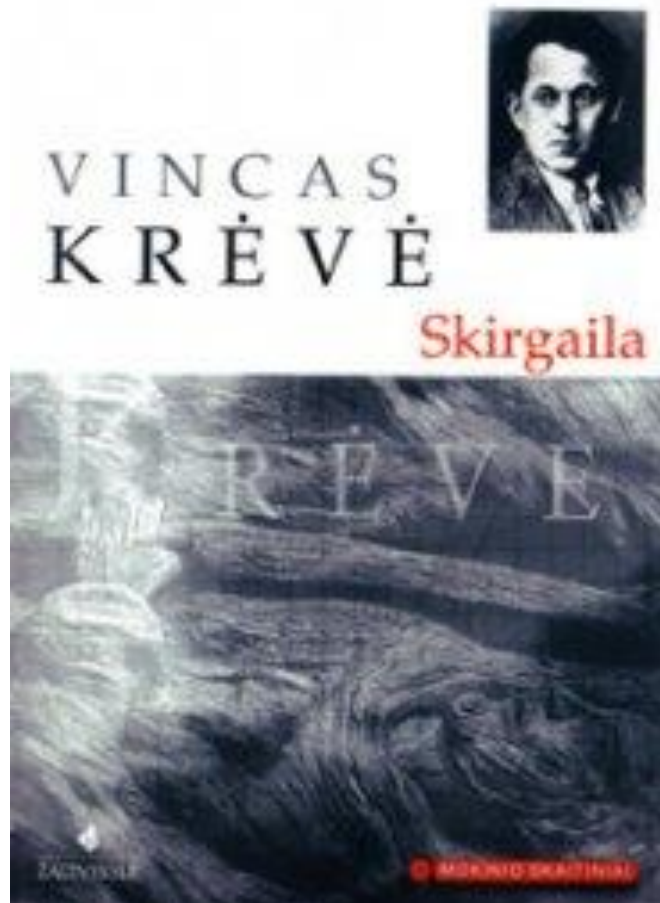
Veikėjai (II)

- Visų ujamas ir stumdomas, ir dvare, ir namie išnaudojamas **Mykoliukas** paguodą ir atilsį randa gamtoje. Taigi Mykoliukas – žmogus be socialinės vertės, jo sąmonė pavergta. Kaip žmogus, jis įgyja reikšmę gamtoje.

Neoromantizmas ir realizmas.

Vincas Krėvė

Drama „Skirgaila“ (1922 m.)

- Kunigaikštis **Skirgaila** priverstas rinktis naujas tautos gyvenimo gaires ir kovoti dėl jos išlikimo su išorės priešais, kurie prisidengdami krikščionybės skeidimu kėsina į Lietuvos Žemes.
- Dėl valstybės interesų Skirgaila pily laiko prievarta uždaręs kunigaikštytę **Oną Duonutę**.

Temos

- Skirgailos pastangos suderinti tautos tradicijas su naujomis idėjomis;
- atsakomybė už Lietuvos ateitį;
- pasiaukojimas valstybės interesams;
- griauinančios aistros, jausmų ir proto kova;
- didinga, maištaujanti ir pralaiminti žmogaus dvasia.

Problemos, idėjos

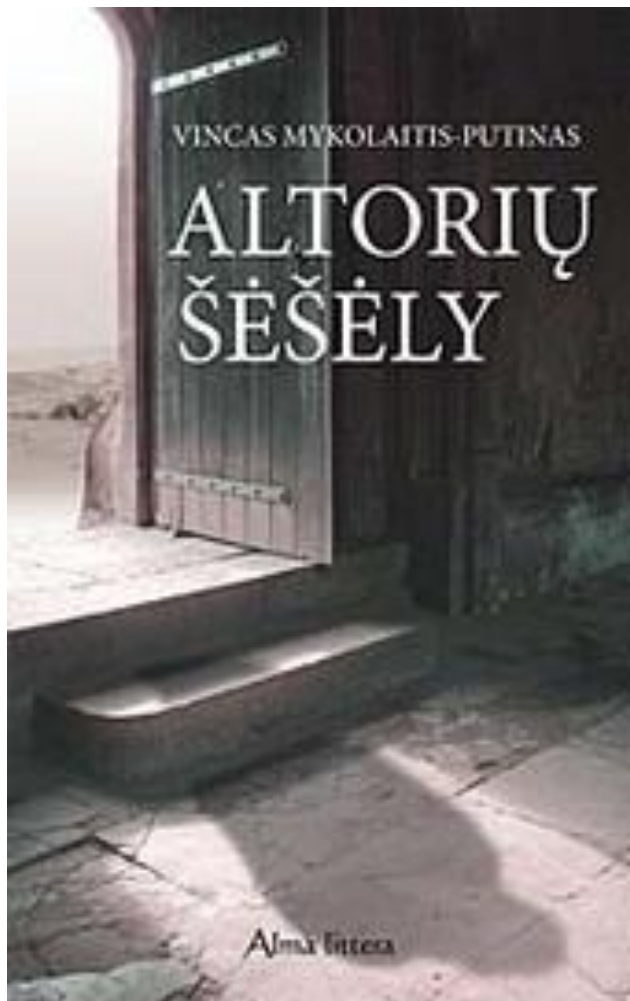
- Didžiųjų epochos lūžių, krizių situacijoje susijaukia vertybės: nežinia, kas yra gėris, taip pat nežinomos blogio priežastys.
- Valdovas, norėdamas žmonėms gero, savo veiksmais griaudamas nusistovėjusias gyvenimo normas, atneša aplinkiniams daug sukrėtimų.

Problemos, idėjos

- Uždarumas, nepasitikėjimas žmonėmis skatina neapykantą pasauliui ir sau pačiam.
- Žiaurumas ir kerštas naikina žmogiškąją prigimtį. Prarasdamas žmoniškumą žmogus susinaikina moraliai.
- Kas yra žmogus, kaip jis gali atsiskleisti nebūties akivaizdoje, kokia jo egzistencijos ir tiesos vertė?

Vincas Mykolaitis-Putinas

Romanas „Altorių šešėly“ (1932-1933 m.)

- **Liudo Vasario** gyvenimo kelias: Seinų kunigų seminarija, užsimezgusi meilė **Auksei**, kunigystė, supasaulėjimas, kunigystės atsisakymas.

Temos

- Kunigo pašaukimo svarstymas;
- sudėtingi Vasario ir tėvų santykiai;
- vyro ir moters santykiai;
- bandymas suderinti menininko prigimtį su kunigyste.

Problemos, idėjos

- Gyvojo tikėjimo problema: jausminio santykio su Dievu, religinio išgyvenimo troškimas.
- Autoriteto problema: Vasaris neturėjo pasirinkimo laisvės – kunigo kelią pasirinko ne tiek dėl savęs, kiek dėl tėvų noro.
- Gyvenimą lemia ne išoriniai kliuviniai, o vidiniai dalykai: nuo paties žmogaus vidinio nusiteikimo priklauso tolesni žingsniai.

Ekspresionizmas **Jurgis Savickis** (1890–1952).

- **Novelės** „Vagis“, „Kova“
- **Temos:** 1. Sunkus vaiko kelias į suaugusiųjų pasaulį.
2. Vaiko kova už motiną, geresnį savo gyvenimą, svajonė apie normalią šeimą.
- **Stiliaus savitumas.** Aplinkinis pasaulis modeliuojamas pagal teatro principus, akcentuojamas pasaulio dirbtinumas. Pasakotojas stebi veikėją iš šalies, dažnai šaiposi iš kilnių žmogaus norų ir prigimties netobulumo, tačiau nemoralizuoja. Skaitytojas verčiamas skaityti dėmesingai, atkreipti dėmesį į detales.

Balys Sruoga

Atsiminimų knyga „Dievų miškas“ (išl. 1957 m.)

- Pasakojimas apie dvejų metų (1943-1945) autoriaus išgyvenimus nacių koncentracijos lageryje.

Temos

- Žmogaus būties didybė ir trapumas;
- kova ir susitaikymas su gyvenimo absurdu.

Problemos, idėjos

- Epidemija yra kiekviena grėsmė, taip pat ir totalitarinė. Grėsmė išryškina ribines situacijas, kuriose žmogus pasirodo, kas esąs.
- Epidemija gali kilti bet kur bet kada. kiekviena pergalė laikina: *maras* (tai bendras grėsmės įvaizdis) nesunaikintas, jis atsitraukė laikinai.

Idėjos

- Pasirinkdamas poziciją – sukilti prieš blogį ar su juo susitaikyti – žmogus pasirodo kaip laisvas arba apsikrėtęs *maro* bacilomis.
- *Maro* bacilos nugalėti neįmanoma, nes ji glūdi žmogaus, trokštančio savo valią primesti kitiems, prigimtyje.

Neoromantizmas.

S. NĖRIS (1904-1945)

- Bačinskaitė-Bučienė
- 1940 m. okupacija 1940 m. okupacija S. Nėries gyvenime reiškė gyvenimo dramos kulminaciją. Ji paskirta vadinamojo Liaudies Seimo atstove.
- 1941 m. birželio paskutinėmis dienomis S. Nėris su sūnumi pasiekė Maskvą. Čia gyvendama ji aktyviai bendradarbiavo radijo komitete, ruošdama medžiagą laidoms lietuvių kalba.

- Karo metais jos eilėraščiai pradėti skaityti per Maskvos radiją lietuviams skirtų laidų metu.
- *Dvi poetinės kūrybos sampratos:*
pirmoji-tradicinė, paremta asmenine patirtimi, antra- visuomeninė. Antroje dažniausiai kalbama “mes”, taip išreiškiant visuomenei svarbius idealus.

Eilėraščių rinkiniai:

“Anksti rytą” - 1927m. “Pėdos smėly” - 1931m. “Per lūžtantį ledą” - 1935m.

“Diemedžiu žydėsiu” - 1938m. “Prie didelio kelio” - 1945m.

- Pagrindinis eilėraščių orientyras – liaudies dainos lyrizmas.
- Eilėraščiuose džiaugsmingai išsakomos jaunystės svajonės ir lūkesčiai.
- Visai S. Nėries kūrybai būdingas romantinis maksimalizmas, vėliau įgyjantis dramatismo atspalvį.
- Lyriniam subjektui yra svarbus ryšys su gimtąja žeme.
- Dialogas yra ir kontakto ieškojimas su savo namais ir sava kultūra; eilėse dažnai kalbinama saulė, lakštingala, juodas varnas; prašoma pagalbos, globos.
- Karo metų kūryboje greta tėvynės ilgesio temos atsirado kaltės, tėvynės atsiprašymo tema. . "Prie didelio kelio" - 1945m.- sąžinės priekaištai dėl dalyvavimo tarybos veikloje.

Vytautas Mačernis (1921-1944)

- Priklauso tragiškų poetų kartai (Krivickas, Bradūnas, Nyka-Nyliūnas).
- Ne toks kaip kiti. Svajotojas. Peršoko jaunystės metus.
- “Vizija-tai mano turtas, svajonė- tai mano dabartis, praeitis ir ateitis.
- “Venkime prabangos, gyvenkime kukliai” (skatino lietuvius inteligentus)

- Poeto misija- atverti būties tiesas ir išmokyti geisti aukštųjų akimirkų.
- Rašytojas-tai nenumaldomas teisėjas kitiems ir sau, tai aukščiausio laipsnio moralinė atsakomybė. (dienoraštis)
- “Be kančios neparašau nė pusantros eilutės. Kūryba man – sunkiausias katorgos gyvenimas”(dienoraštis)

Temos

- Namų reikšmė “**Vizijos**” (Šarnelė). Gimtoji žemė – kūrybinių galių gyvenimo šaltinis.

Lyrinis subjektas patiria įvairius jausmus – nuo palaimos iki dvasinės tuštumos.

Miesto erdvė svetima, purvina. Čia gyvenama be džiaugsmo ir vilties.

“Metų sonetai”

- *Gyvenimo prasmės, laimės, mirties klausimai.*

Pasaulyje nėra nieko pastovaus. “Mes nežinome kam, bet gyventi, ...”

Soneto žmogus keliauja, ieško tiesos pažinimo.

Personažai vaidina įvairius vaidmenis.

- *Meilės tema.* (3 rudens sonetas – “Pirmą kartą sutikau vieną...”)

- *Kūrybos tema.* “Aš savo nerimą bandau/išreikšti žodžiais ir poezijos vaizdais...”

Pasipriešinimas, išdavystė, prisitaikymas – totalitarizmo pasekmė (“Kas ne su mumis, tas prieš mus.”)

- **Bronius Krivickas.** Poezija, proza, drama, vertimai.
- 1945m. įsitraukė į partizaninę kovą. Mokėjo geru žodžiu paveikti žmogų. Intelligentiška išvaizda.
- Kūriniuose šaipėsi iš sovietinės tikrovės. Kovojančio žmogus mąsto ir supranta, kad aukojasi dėl tautos.
- Herojiškumas ir liūdesys (rudens motyvas).

- *Garbės tema*. Mūšį laimės tas, kuris aukojasi. “Kai kovoj kelies tu į ataką”. Pasiryžimas mirti. “Partizano mirtis”.
- “Dovydas prieš Galijotą” (palyginkite su Biblijos legenda)
- **Antanas Miškinis**. Neoromantikas. Pokario metais už antitarybinę veiklą buvo ištremtas į Sibirą.
- Pastangos išlikti žmogumi bet kokiomis sąlygomis. Neprarasti orumo. “Jei čia mirsim, tai mirsim kaip žmonės – gražiai.”

Išėivio patirtis.

- Į Vakarų pasitraukė apie 70 proc. Lietuvos rašytojų draugijos narių.
- Vienintelis kelias išlaikyti ir stiprinti tautinį sąmoningumą – kultūra.
- **Bernardas Brazdžionis** ragina aukotis Lietuvos labui, išlikti lietuviu. “Auka”.
- Išėiviui tėvynės praradimas iškėlė svarbų XXa. II pusės klausimą – Kas lieka, kai išsisklaido iliuzijos?

Alberas Kamiu

Romanas „Svetimas“ (1942 m.)

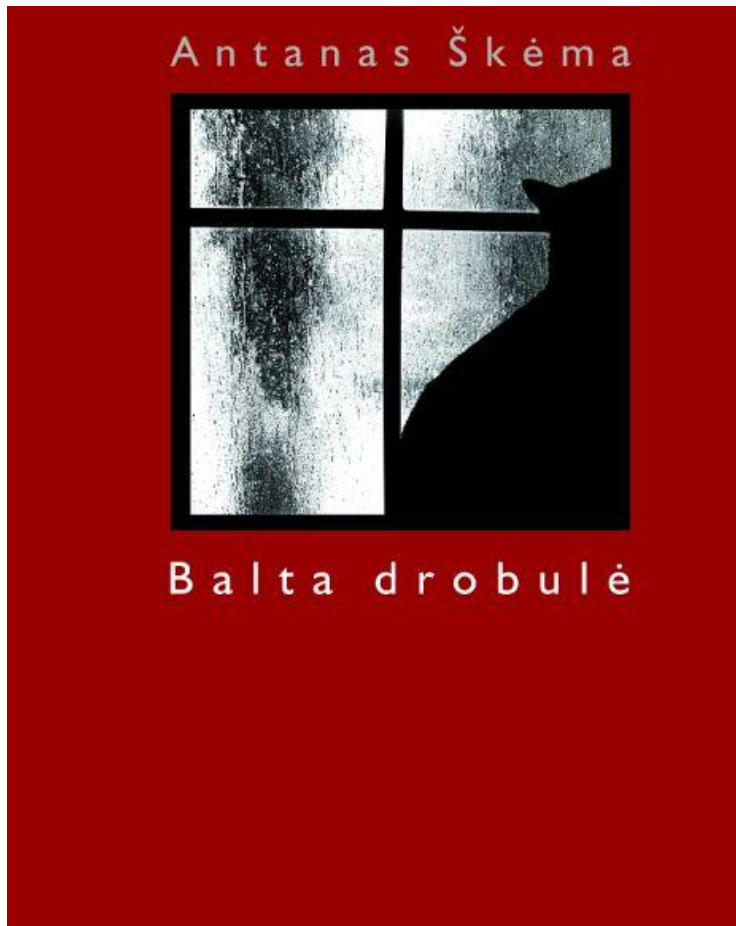
- **Merso** paplūdimyje atsitiktinai nušauna išsitraukusį peilį arabą, yra suimamas ir nuteisiamas mirties bausme.

Temos

- Žmogaus, patekusio į absurdiškas pinksles, egzistenciniai išgyvenimai;
- nutolimas nuo žmonių, svetimumo jausmas.

Antanas Škėma

Romanas „Balta drobulė“ (1954 m.)

- **Antano Garšvos**,
viešbučio keltuvininko,
gyvenimo istorija

Temos

- Absurdo žmogaus, skaudžiai juntančio gyvenimo beprasmybę ir savo padėties tragizmą, išgyvenimai;
- Žmogaus dvasinė krizė;
- egzistencinė emigranto patirtis;
- vidinis suskilimas, vienatvė, amžinųjų vertybių ilgesys.

Problemos, idėjos

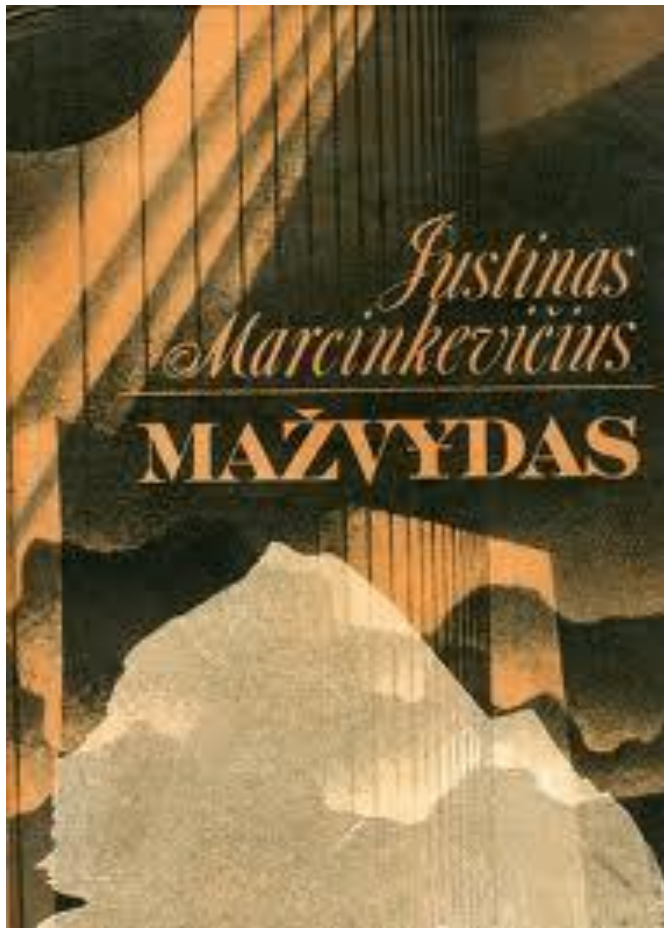
- Žmonijos istorija nebėra pažangos, proto ir teisingumo kelias, - priešingai, ji reiškia smurtą ir kančią, didėjančia beprotybę.
- Kūryba žmogų gelbsti nuo rutinos ir aplinkos gniuždymo. Kurdamas žmogus atskleidžia žmogaus būties tiesą, kad ir kokia nemaloni ji būtų.

Problemos, idėjos

- Didmiesčio paveikslas negatyvus, žmonės susvetimėję, įsitraukę į rutiną ir nebeieškantys gyvenimo prasmės.
- Žmogus patiria vis gilėjantį plyšį tarp senųjų humanistinių idealų ir dabartinės tikrovės, nebepajėgia užmegzti ryšių su Dievu, išlaikyti kontakto su kitais žmonėmis, patiria nuolatinį nerimą, dvasinę kančią, baimę, neviltį.

Justinas Marcinkevičius

Drama „Mažvydas“ (1977 m.)

- **Mažvydas** – istorinė asmenybė, pirmosios lietuviškos knygos autorius, tėvynės labai dirbantis žmogus. Dėl savo siekių pražūčiai palieka savo mylimąją, nepajėgia išgelbėti sūnaus.

Temos

- Žmogaus pareigos, aukojimosi aukštesniems idealams ir asmeninio gyvenimo susidūrimas;
- kaltės ir atgailos motyvai,
- nutautėjimo grėsmė;
- pagonybės ir krikščionybės sankirta, protestantų ir katalikų konfliktas.

Idėjos

- Mažvydas nujaučia besiartinančią nutautėjimo grėsmę, todėl stengiasi saugoti lietuvišką žodį, savo misiją supranta kaip sunkų, bet vilties suteikiantį darbą, kuris ir yra gyvenimo esmė.